

3. Спроби використання підляських говірок у літературі

Українські підляські говірки використовувалися інколи в художній літературі. Це передовсім багатий фольклор, але також були спроби писати авторські вірші цими говірками. Микола Янчук (1859-1921) – фольклорист і письменник, народжений у селі Корниця коло Константинова на Підляшші, мріяв про створення літератури в його рідній підляській говірці, навіть опрацював відповідний правопис, а також писав говіркою вірші та п'єси, які потім виправляв згідно з вимогами української літературної мови. Зразковий приклад такого вірша це поетичне послання «Янкові Купалі», написаний 1918 року. Ось фрагмент цього вірша:

Янкові Купалі на паметку

*Я не бачив тебе, браце,
Нікди в жицю й воко,
Але душу твою бачу
І ціню високо.*

*З твоїм віершом пред очима
Я не раз оплакав
Свого краю бієдну долю
Й зьомкув-неборакув.*

*Бо й моя отчизна, браце,
як не рӯодна в Бога,
То ж терпїєла завше мукі
І била убога.*

*А тепер, як ворог єї
Нівечит, калїєчит,
Вже й сам Буог юой тиї рани
Бодай чи залїєчит*

.....
*Твоє думи, твойє слези
Наруд твоюй оцїєніт.
А потуомок твоє ймене
Внукові наймїєніт.*

А од мене моїм внуком
Ніц ся не зостане
І моя нікчемна слава
Так як сніг розстане.

Нех розстане, аби сонце
Било тепле й ясне,
Щоб їм лєпша била доля
Жицє світле й красне³⁶².

Найбільш помітним звуковим явищем у цьому вірші є збереження дифтонгів (двозвуків) у таких, наприклад, словах, як **руодна**, **Буог**, **сніг**. До типових підляських звукових прикмет можна ще зарахувати: **е** на місці загальноукраїнського **я** (**памет-ку**), у на місці загальноукр. **і** в ненаголошеному складі (**зьом-кув-неборакув**) -**кі** замість -**ки** (**мукі**). Дуже важко було б тут знайти якісь інші специфічні, а особливо лексичні типово діалектні риси. Є тут, як здається, кілька прикмет чи форм, які зараховувати б можна до полонізмів (**брацє**, **в жицю**, **ніц**). Як пише Б. Бялокозович, йшлося про збереження замираючої підляської говірки. Був навіть час, коли М. Янчук мріяв про створення літератури в своїй говірці, опрацював її правопис, сам писав твори в цій говірці³⁶³.

Вірші українською мовою з підляськими мовними елементами пише сучасний народний поет Степан Сидорук, народжений 1919 року в селі Ставки коло Володави. Пише він також польською мовою³⁶⁴. Він 1983 року видав у Варшаві невеличку збірку своїх українськомовних віршів під загальним заголовком *Над Бугом*. У вступному слові до цієї книжечки, виданої УСКТ, М. Лесів звертає увагу на ті діалектні елементи, які трапляються в його віршах:

– голосний **а** після м'якого приголосного під наголосом може вимовлятися, як **'е** (є), напр., **дуплинєстий**, **щотинєстий**, а також

³⁶² Цитую за: Б. Бялокозович, *Микола Янчук*, «Український календар 1984», Варшава, с. 227.

³⁶³ Там же, с. 227.

³⁶⁴ Див: *Nad oltarzem pół. Antologia religijnej poezji ludowej Lubelszczyzny*, Wybór i słowo wstępne Michał Łesiów, Lublin 1986, s. 109-111, 159.

є замість **а** появляється в формах іменників середнього роду типу **листе, щастє**, причому попередні поодинокі приголосні не подвоюються: **одпустіне** 'відпущення', **мовчіне** 'мовчання', **насіне, пацанє**;

– голосний **і** в ненаголошених складах змінюється, як правило, в **и**: **сиромаха, барвиночки, кости, верби сиви**;

– голосний **е** переходить в **о** частіше, ніж в українській літературній мові: **останньоє, цьоє, польом** 'полем', **серцьом, дощом, над мором, невесьоле, берозонька**;

– голосний **о** в закритому складі та під наголосом не переходить у дифтонги (двозвуки), як у більшості підляських говірок, тільки в **і** навіть там, де в літературній мові цієї заміни **о** в **і** немає: **безпотімний, Біг** 'Бог', **зірний** 'зоряний', **пiк** 'поки';

– нема **є** у формах **мні** 'мені', **на камні** 'на камені';

– приголосний **р** завжди твердий: **вдару, радками, кучераві, вдарав** 'вдаряв', **двери, до вечери**;

– прикметники та займенники мають довгі нестягнені закінчення: **кривая, останньоє, цьоє, старіі, худіі, тяжкіі**.

– приголосний **г** вимовляється ще у слові **тогда** 'тоді', а в слові **гінший** 'інший' попереджує голосний на початку слова;

– іменники середнього роду приймають в орудному однини закінчення **-ом** замість **-ям**: **збіжом, зільом, вороньом** 'воронням';

– можна знайти у віршах С. Сидорука ще такі особливі форми, як **дріме** замість 'дрімає', **дитята** 'дитяти', **племена** 'племені', **за дітьмима** 'за дітьми', **ме бити** 'битиме', **мем збирати** 'збиратимемо' та й ще деякі інші фонетичні та граматичні особливості місцевої говірки, матеріал з якої використаний був у II-му томі *Атласу української мови*, записаний М. Лесівом у 1967 році³⁶⁵.

До цього збірника віршів уведено словничок діалектних слів з їх поясненнями.

Для ілюстрації наводимо один з українських віршів С. Сидорука:

Підляшшя

*Де-не-де між лугами зорі озерець,
З-поміж лип біленька церква хрестом блисне,*

³⁶⁵ *Атлас української мови*, т. 2. Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі, «Наукова думка», Київ, 1988.

а таке **всьо** миле і таке **всьо** дороге,
що аж радість наше серце тисне.
А від піль **племена** мого голос мчиться,
прізвища міст і сіл давніші навиває,
прадавнії права, **прадавнії** звичаї
прадідів, батьків моїх напминає.
З відгуків дрібних моєї землі,
що пахнуть медом, **дьогтьом** та смолою,
племенній події **згану**, як історію,
і буду гордитись тим всім,
і буду гордитись собою³⁶⁶.

Північнопідляською говіркою з-під Більська почали від кільканадцятьох літ писати молоді підляшуки. Один з них Іван Киризюк, народжений 1949 року в с. Крив'ятичі коло Більська, будівельний механік, визнає:

Вірші пишу мовою моїх предків, мовою, якої навчила мене рідна мати. Цією мовою і тільки цією можу з глибини серця висловити любов до рідного Підляшшя³⁶⁷.

А ось фрагмент І. Киризюкового вірша, писаного його рідною говіркою:

Батькувцино мила

Тут предкув є могіли,
І купол церкви сребристий,
І криж схилівшись дерев'яний
Пуд дубом розложистим,
І річка якби змійка
У пору веснову
Біжит в зельоне поліс (...)
А жаворонки небо
піснями частуют.

**Батькувцино мила,
Куточку меї мови,**

³⁶⁶ С. Сидорук, *Над Бугом. Упорядкування і вступне слово М. Лесів*, Варшава, УСКТ, 1983, с. 20.

³⁶⁷ І. Киризюк, *Автобіографія*, «Український календар 1984», Варшава, 1984, с. 290-291.

*Я завше тебе помню
І стада журавлюв,
Што в небі голубому
Махалі на прощанє
Мні і крайови родному.*

І. Киризюк пише також вірші загальноукраїнською літературною мовою, в яких немає вже говіркових особливостей, але зв'язок з рідним сильно підкреслений, наприклад:

Коріння

*У селі,
Там де чути
Весною гуркіт грому,
Що розпливається
Над Біловезькою пущею,
Ооставив я
на дерев'яному порозі*

*Краплю радості,
Краплю сліз,
Краплю крові.*

*І хоч давно їх висушило сонце
То в серці
Вони завжди свіжі –
Бо це
коріння молодості,
Яке
Єднає мене
З рідною землею³⁶⁸.*

У 1983 р. був оголошений конкурс на поезію молодих українських поетів, що проживають у Польщі. Одним з лауреатів виявився молодий ще зовсім хлопець з Більська, ліцеїст Юрій Гаврилюк. Написав він, між іншим, такий вірш рідною говіркою про свою мову:

*Мово наша
Батькув і дідув наших*

³⁶⁸ «Український календар 1984», Варшава, с. 292.

*Молітво наша
До руднеї землі.*

*Ти як маті рудна
До сна нас колихала
Учила ти нас жити
Якімі статі нам людьмі*

*Ти як кров горача
Між народом кружиш
Кажди чоловік
Серцьом є твоїм.*

*І хоч ти була
«Генію пана недоступна»
Царам ненавісна
Ми тебе зберегли.*

*Збережем ми тебе
І в теперишні час
Будем тобою говорити
І не загине слід по нас³⁶⁹.*

Вірш цей своїм змістом звучить оптимістично, коли думати про майбутнє українських підляських говірок не тільки як про архівний матеріал для мовознавців та фольклористів, але й як про живий необхідний супутник нормального культурного життя свідомого своєї приналежності підляшанина. Виявляється він також гарним прикладом застосування підляської говірки для літературного вислову. Оптимістично звучить цей вірш, коли думаємо про збереження цієї говірки на майбутнє. Якщо молоде покоління підляських жителів любитиме й поважатиме свою рідну мову, ці говірки розвиватимуться та будуть втішати вухо й серце кожної розумної людини.

Саме мова стає важливим елементом національного усвідомлення людей, коли вони над цією проблемою задумуються. Пригадаймо, що писав у 1988 році Ю. Гаврилук у 2-му номері підляського журналу *Основи*:

³⁶⁹ «Наша культура», ч. 6 (294), Варшава, 1983, с. 8.

Основною прикметою кожного народу є його мова, яку він створив протягом цілої своєї історії. Тому також мова завжди була першим фактором, який визначав національну приналежність людини. Створилося тут сформулювання – «ми українці, бо по-українськи говоримо». Коли, однак, задумаємось над цим ствердженням, то виходить, що не українська нація створила свою мову, а навпаки – українська мова створила українську націю. Тому дійсно правильним буде інше сформулювання – «говоримо по-українськи, бо ми українці»³⁷⁰. Багато цікавого матеріалу про роль мови-говірки у самосвідомості підляшан подають статті з 2 (20) номеру студентських *Зустрічей*. Напр., поет І. Кирилюк:

*Вірші я почав писати з 12 років говіркою мого села. Згодом, коли вже вчився в білоруському ліцеї, став писати білоруською мовою. Я відчував, що поезія мені не дається, бо цю мову я вивчав так, як і польську. А найкраще писалося, звичайно рідною говіркою. І саме через мову предків дійшов до такої, а не іншої свідомості*³⁷¹.

Географ Євген Рижик:

Походжу з села Кнориди, яке знаходиться на польсько-українському етнічному пограниччі. Половина села говорить по-польськи, а половина українським діалектом. У моїй сім'ї, як у більшості сімей нашого регіону, не було жодного національного виховання (...) Тринадцять років я вчився білоруської мови, сяк-так знав білоруську літературу, історію, про українську не відаючи нічого. Українська культура була присутня в моїй свідомості лише в побутовій, фольклорній формі (...) Почав розмовляти, дискутувати про ці проблеми, передовсім, з родиною. Виявилось, мати говорить про себе як про русинку, дядько вважає себе українцем, батько українець, дід малорос. Пройшли довгі розмови, суперечки. Цього було мені, однак, замало. Почав я розшуки відповідної наукової літератури й скоро дійшов до позицій, які ясно аргументували, ким я повинен почуватися.

³⁷⁰ Ю. Гаврилюк, *Етнос і етос*, «Основи», № 2, Підляшшя, 1988, с. 11. Стаття має підзаголовок: *Роздуми про підляське минуле, нашу мову, нашу самосвідомість, роль церкви в нашій історії – до чого нам це все потрібне?*

³⁷¹ Шукаємо нової моделі праці. Розмова з провідними діячами Підляшшя. Розмову провів А. Заброварний, «Зустрічі», № 2 (20), Варшава, 1989, с. 75.

НАД БУГОМ І НАРВОЮ

«Над Бугом і Нарвою» – український журнал, поява якого у Більську на Підляшші на початку 90-х років значно посприяла зацікавленню місцевого населення джерелами своєї мови, історії. Редактори журналу – молодша інтелігенція – стимулювали творчо-пошуковий процес, який матиме продовження і в новому столітті.

Українська мова в школі • Яблочинський монастир: повернення ікон
Manewry nie tylko artystyczne • Koniec wyborczej eropei w Bielsku
В гурті співати веселіше • Українська сім'я: наше майбутнє
Co dobre dla Kalego... • «Twierdza Jabłeczna» • Bielska ikona
Żniwa po-koliszniomu • Powiat bielski • Legenda o Ziemi Podlaskiej

PL ISSN 1230-2759

Nr indeksu 367214

CENA 7000 zł

Ця зміна відбулася дуже скоро, з внутрішнього переконання, ніхто нічого мені не накидав³⁷².

Студент Г. Купріянович, що походить зі старої міщанської родини з Більська-Підляського, народжений у Любліні, шукаючи своєї національної тотожності при допомозі наукової літератури, в тому числі й передовсім, діалектної, а головним чином, після простудіювання Атласу східнослов'янських говірок Білосточчини дійшов висновку, що те, що проповідувалося на Підляшші, на основі чого, не маючи інших джерел, я шукав своєї ідентичності,

³⁷² Там же, с. 76.

суперечить науковій правді. Дізнався, що земля, де споконвіку живуть мої предки, це українська етнічна територія. Тоді рішення могло бути одне: я українець³⁷³.

Молода поетеса з Підляшшя, Женья Жабинська, яка пише своїм рідним діалектом і яка також шукала своєї мовно-національної тотожності, визнає в 1987 р. своєю говіркою щиро і зворушливо:

Я колись писала по-польську ще в початковій школі, потім пробувала по-білоруську. Але то все не було тоє, все здавалось чужоє. Потім зачала писати по-нашому і тут однайшла. Позна-ла, яка наша мова є хороша і зовсім не убога, як нектори кажут. То тому, що писала, почала думати, кім ми направду є. Тому однайшла свою національність.

Ниц не знала, ниц не могла поняти, знала і любила туболько нашу мову. Потум троху зачала познавати історію. І пришов день, коли могла сказати перши раз певно і без жадних сумнівів, кім я є. То для мене било барзо важне.

Колісь мама мене запитала, чи добре зробіла, що навчила мене по-нашому говорити, а я мамі одказала, що ніколі Юой би не вибачила, якби мене теї мови не навчила³⁷⁴.

Похвалу рідній мові уклала ця молода дівчина у свій вірш, писаний цією ж рідною мовою в 1986 році:

*Мово простого народу
ти мене колишеш
льогкім повівом
літнього вітру
над рудною землею
несподівано вітаєш
в чужих сторонах
учиш познавати
серця люди
кажеш вієрити
в могутність слова
що змієнює історію народув
розлівається гордимі звуками
на все наше Пудляшше³⁷⁵.*

³⁷³ Там же, с. 77.

³⁷⁴ Основи, № 1, Підляшшя, 1987, с. 33.

³⁷⁵ Основи, № 1, Підляшшя, 1987, с. 34.

Думаю, що краше про значення рідного діалекту для людської свідомості людини, правдивої й незабріханої свідомості, щирої та глибокої, краше сказати не можна. Ця роль велика і основна.

Про цей симпатичний рух молодих підляшан у пошуках своєї національності, яка заложена головним чином у їхній мові, пишуть студенти у своєму журналі *Зустрічі*. Б. Гук, підсумовуючи ситуацію тепер українства у Польщі, так оцінює цей процес:

Процес підляський – це доволі широкий останніми роками рух у пошуках своєї української національної ідентичності в її модерному розумінні. Своїми рисами він нагадує більшість знаних з історії України рухів національного пробудження. Я хочу наголосити на його, як на мій погляд, найпершу рису – це **рух за Правду**³⁷⁶.

Усвідомлюючи собі важливість мови в цьому процесі, молоді вихідці з Підляшшя дорожать рідним словом. Тут треба звернути увагу на одну ще досить важливу публікацію, що появилася в Більську у 1988 року, а яка торкається безпосередньо мови та її літературного запису. Брошура, опрацьована Юрієм Гаврилюком, має заголовок *Пропозиції запису підляських діалектів*³⁷⁷. Автор пропонує записувати підляські говірки засобами українського правопису. При нагоді звертає увагу на найголовніші прикмети цих говірок (не: діалектів, як у заголовкові), при записі яких можуть виникати у записувачів труднощі та сумніви. Це, отже, важлива пропозиція для практики збирання скарбів народної словної культури й одночасно – підтвердження деяких звукових прикмет підляських говірок.

Не вдаючися в деталі, звернемо увагу на ті звукові прикмети північнопідляських та й взагалі підляських говірок, на які вказує автор *Пропозицій*:

1. Дифтонги **іе, іє, іе, уо, юо** появляються тільки під наголосом (с. 6-8), в ненаголошених складах замість загальноукраїнського і часто у підляських говірках чуємо у: **пувтора, пудняти, гурчиця, вечур, макувка** (с. 8).

2. М'яке л перед е (лє) це якби виняток з твердої, в основному, вимови приголосних перед е, напр., **верба, земля, перець**, але:

³⁷⁶ Б. Гук, *Озираючись за себе – українство в Польщі на зламі 1988/89 років*, «Зустрічі», № 1 (19), Варшава, 1989, с. 10.

³⁷⁷ У діалектній формі заголовок брошури виглядає так: *Пропозиції запису пудляських діялектів*, Біельськ, 1988, сс. 16.

лєжати, лєтати, лєпі (ліпше) (с. 8-9). Чи у словах типу лєтати і лєпі не повинен бути дифтонг лїєтати і лїєпі? Таку думку підказує нам історична фонетика та порівняльна грамати́ка.

3. Залишки м'яких приголосних у більш архаїчних говірках, напр., ходіті, робіті. Автор *Пропозицій* пише: Дієслова не зміни́лися від часу, коли створилась старослов'янська мова³⁷⁸.

4. Цілковита твердість приголосного **р** в усіх позиціях, отже: **рика** 'ріка', **риза**, **ризня**. Можна б тут додати, що це також прикмета типова для білоруської мови, така спільна північно-українсько-білоруська риса.

5. Відсутність подвоєння приголосних в іменниках середнього роду типу **волуосс**, **колуосс**, **гуолєс**, **знанєс**, **ходієнєс**, **збуоже**, **житєс**, **Пудляше** (с. 14). Такі форми відповідають загальноукраїнським формам: **колосья**, **волосья**, **гілля**, **знання**, **ходіння**, **збіжжя**, **життя**, **Підляшшя**.

Інші прикмети підляських говірок, представлені в *Пропозиціях* загальноукраїнські й покриваються з українськими літературними.

Звертаю увагу на цю публікацію, як на цікаву брошуру, що виникла з потреби впорядкування знань про способи записування підляської говірки засобами українського правопису. При наступній публікації цього потрібного видання треба було б дещо змінити у мові викладу та й поширити зміст, можливо, порозумівшись з діалектологами.

А проблема використання підляських говірок для літературних творів вимагала б більше місця, детальніших досліджень. Така тема чекає на кмітливого молодого дослідника.

4. Основні системні риси підляських говірок

У попередніх розділах ми представляли найважливіші дослідження підляських говірок, висновки яких були публіковані протягом півтора століття. Принагідно і досить часто говорилося також про деякі основні риси, загалом системного характеру, притаманні цій західній частині північноукраїнського діалекту.

³⁷⁸ Точніше треба було б сказати «праслов'янська мова», бо термін «старослов'янська мова» відноситься традиційно до церковнослов'янської мови у її класичній найстаршій книжній кирило-методіївській формі.

Підсумовуючи, треба ще раз звернути увагу на те, що найбільш характерне для цієї групи україномовної території.

а) Зі звукової системи

1. Присутність двозвуків (т.зв. дифтонгів), які виникли на місці староукраїнських **о** та **е** в закритих складах та на місці давнього голосного **ѣ** під наголосом, дуже характерна саме для підляських та й інших північноукраїнських говірок. Мають вони різне звучання: **уо**, **уе**, **уи**, **іе**, **іе**. Тільки під наголосом чуємо там **куо́нь**, **куе́нь**, **куи́нь**, **куо́т**, **куе́т**, **куи́т**, **сі́ем**, **лі́ес**, **сі́ено**, **ши́єсть**. У ненаголошених позиціях давнє **ѣ** вимовляється, назагал, як **и**: **ви́дро**, **сти́на**, **би́да**, а ненаголошене давнє **о** як **у**: **спудни́ця**, **куне́ць**, **пуд не́бом**. Це староукраїнська звукова прикмета, відрізняє вона північноукраїнські говірки від білоруських з одного боку та від південноукраїнських з другого.

2. Праслов'янське носове **е**, яке в загальноукраїнській мові перейшло в **а** після м'яких приголосних, у підляських говірках змінилося, як правило, на **е** після твердих приголосних: **де́вєть**, **дє́сєть**, **ко́лодєзь**.

3. Давніше м'яке **р** стало твердим в усіх майже позиціях: **куру**, **ра́док**, **ура́д** 'уряд', **ра́бий**, **рика**, **пудві́ре**.

4. У частині підляських говірок, розташованих на крайньому заході, зберігаються ще від староруської доби м'які **ть**, **дь**, **ль**, **нь**, **сь** перед голосними **е** та **и** (**і**), напр., **консві́**, **велі́ких**, **на ули́ці**, **ходи́ті**, **лемі́ш** (в інших українських говірках: **коне́ви** або **коне́ві**, **вели́ких**, **на ули́ці** або **на ули́ці**, **ходи́ти**, **лемі́ш**).

5. Вимова м'якого **ць** виділяє ці говірки від південно-західної групи українських говірок, які мають тверде **ц** в деяких позиціях, а передусім від білоруської та польської мовних територій: **куне́ць**, **спудни́ця**, **серце́**.

6. Дзвінкі приголосні при кінці слова зберігають, в основному, свою дзвінкість: **ді́ед**, **сні́ег**, **бу́ог**.

б) З системи відміни слів

1. Нестягнені староукраїнські закінчення збереглися у відміні прикметників, головним чином, тоді, коли на закінчення падає наголос, напр., **мала́я**, **мало́с**, **мали́й**, **малу́ю**, коли ж бо наголос падає на основу, закінчення це має стягнену коротку форму: **велі́ка**, **велі́кі**, **велі́ке**, **велі́ку**.

2. У родовому відмінку однини прикметників жіночого роду виступає тут здебільшого закінчення **-єї** (добреї, молодєї), а в орудному однини **-єю** (добрею, молодєю), напр., *За дурнею головою ногам беда*.

3. Закінчення 1-ої особи множини дієслів минулого часу **-хмо** зустрічається лише на невеликій території підляських говірок (між Володавою і Парчевом): **ходилихмо, буліхмо, приносилихмо**. У зв'язку з цією прикметою, яка сильно вражає вухо, цю частину підляських говірок народ сам назвав **хмацькою мовою**, а її носіїв – **хмаками**.

4. Характерна для частини підляських говірок форма майбутнього часу **му робити, меш робити, ме робити** замість **робитиму чи буду робити**.

5. Звертає на себе увагу займенник **вієте** замість 'ви', **тон**, **тамтон** замість 'той, тамтой'.

в) Специфіка словникового складу підляських говірок

Словниковий склад підляських говірок має в собі також деяку специфіку, інколи знаходимо слова, які в інших говірках не зустрічаються. Лексику підляських говірок можна буде показати повністю лише тоді, коли буде створений словник підляської лексики, про що мені мріється. Поки що можемо ствердити, що найбільшу частину підляської лексики становлять загальноукраїнські слова, часто архаїчні, зрідка – винятково місцеві такі, як **вельми**, **одкуль** 'звідки', **міти** 'мати', **кульо** 'скільки', **тульо** 'стільки', **димник** 'комин', **зганути** 'пригадати собі', **прочкнутися** 'проснутися', **шугати** 'колисати', **живіти** 'жити' та багато інших. У словниковий фонд підляських говірок входять деякі запозичення з польської мови, трохи менше з російської та церковнослов'янської. Кожне слово має свій територіальний обсяг і тому найкраще його специфіку видно на карті, потрібні, отже атласи, які показують поширення поодиноких слів. Донедавна такі атласи займалися, передусім, системними, головним чином, звуковими явищами, а загальнопідляського атласу поки що немає.

До справи підляської лексики ми ще повернемося, але вже на іншому місці.

Поки що це все, що я встиг представити читачам з історії зацікавлення цими говірками, з конкретних досліджень та висновків, що відносяться до загальних та детальних проблем живої мови народу.

Zamiast résumé

Książka prof. Michała Łesiowa jest pierwszą w slawistyce językoznawczej monografią poświęconą „obcym” gwarom języków pokrewnych (w tym wypadku – ukraińskich) na terenie dialektów innosłowiańskich (w tym wypadku polskich). Praca jest obszerna i obejmuje wszystkie gwary języka ukraińskiego na terytorium współczesnej Polski – lemkową, bojkowską, gwary nadszańskie, naddniestrzańskie, wołyńsko-chełmskie i podlaskie.

W ramach każdej z tych grup dialektycznych przedstawiono szczegółowo zagadnienie fonetyki, fleksji (imiona i verba), słowotwórstwa, składni, leksyki oraz wpływów wzajemnych. Wszystko przedstawione zostało na szerokim tle historycznym wraz z opisem osadnictwa oraz danymi geograficznymi. Autor przytoczył także pełną bibliografię związaną z opisem gwar ukraińskich na terenie Polski.

Dodać należy, że gwary te (podobnie jak i dialekty polskie) mają tendencję zanikową, tym bardziej więc należy cenić także samą materiałową (poza historyczno-klasyfikacyjną) stronę publikacji. Ocala ona od zapomnienia bezcenne skarby żywej, już niestety ginącej, mowy ludu słowiańskiego.

Bardzo skrupulatnie i wszechstronnie zebrany materiał faktograficzny własnych badań terenowych Autora i ze źródeł publikowanych, został równie starannie przez niego opisany i poklasyfikowany z zastosowaniem najnowszej aparatury naukowej, bez nadużywania terminologii zbędnej. Praca napisana jest językiem jasnym i zrozumiałym także dla niefilologa. Jako pierwsza w slawistyce tego typu monografia, książka prof. Michała Łesiowa zasługuje wysoce na wnikliwą uwagę.

Prof. dr hab. Marian Jurkowski